

ČÁST PRVNÍ

I. HODINA KYTARY

Policarpo Quaresma, známý spíše jako major Quaresma, se vrátil domů jako obvykle ve čtyři hodiny patnáct minut. Tak to chodilo už notně přes dvacet let. Cestou z válečného arzenálu, kde byl zaměstnán jako podsekretář, obešel obchody, nakoupil nějaké ovoce, někdy sýr a nikdy nezapomněl na chleba ve francouzském pekařství.

Tyto pochůzky mu netrvaly ani hodinu, takže asi tak ve tři čtyřicet nastupoval do tramvaje a práh svého domu v odlehlé ulici Svatého Januária překročil s minutovou dochvilností nachlup ve čtyři patnáct, tak přesně, jako vychází hvězda či nastává zatmění, zkratka jako nějaký jev matematicky určený, předvídaný a předpověděný.

Sousedé už jeho zvyky znali, a když ho u kapitána Cláudia, kde se večerelo o půl páté, viděli jít kolem, dokonce volávala paní na služebnou: „Alice, pospěš si, major Quaresma už šel domů.“

A tak tomu bylo každý den již skoro třicítku let. Major Quaresma bydlel ve vlastním domě; kromě svého platu měl ještě jiné příjmy, takže mohl vést život nákladnější, než mu dovozovala jeho úřednická gáze, a byl všemi sousedy ctěn a vážen jako člověk zámožný.

Návštěvy nepřijímal a žil v odloučení jako mnich, a tak třebaže byl k sousedům zdvořilý, považovali ho za podivína a mrzouta. Neměl v okolí přátele ani nepřátele a jediný člověk, který ho neměl rád, byl doktor Segadas, známý místní lékař, který se nemohl smířit s tím, že Quaresma vlastní knihy: „K čemu, když nemá titul? To je školometství!“

Podsekretář sice své knihy nikomu nepředváděl, ale když se v jeho knihovně otevřela okna, regály napěchované odshora až dolů bylo vidět i z ulice.

Tak to míval ve zvyku; poslední dobou se však trochu změnil a to vyvolávalo ve čtvrti různé dohady. Kromě přátele Vicenta a jeho dcery, jediných dvou lidí, kteří ho až dosud navštěvovali, odnedávna viděli po tři pevně dané dny v týdnu vstupovat do domu bledého a hubeného člověka s kytarou, pečlivě zabalenou v semišovém pouzdře. U sousedů to hned napoprvé vzbudilo zvědavost. Kytara v tak úctyhodném domě! Co to má být?

A ještě toho odpoledne se jedna z nejhezčích majorových sousedek domluvila s přítelkyní, a obě promarnily drahně času tím, že chodily sem a tam po chodníku a u otevřeného okna prazvláštního podsekretáře rádně natahovaly krk.

Jejich výzvědy nevyšly naprázdno. Major seděl na pohovce vedle neznámého, svíral to „ušlechtilé dřevo“, jako by hrál, a pozorně naslouchal. „Podívejte se, pane majore, takhle.“ A struny zvolna rozeznávaly zahrnanou notu; učitel ihned vykládal: „To je dé, chápete?“

Víc nepotřebovaly; sousedé obratem dospěli k závěru, že se major učí hrát na kytaru. Ale co ho to popadlo? Takový vážný člověk, a takhle si zadává!

Jednoho slunečného odpoledne – březnové slunce nemilosrdně pánilo – se takhle kolem čtvrté z obou stran jinak pusté ulice Svatého Januária v cukru letu naráz zaplnila všechna okna. K oknům se nahrnuly dokonce i slečinky generálových! Co se to jen dalo? Maširovali tudy vojáci? Nebo že by hořelo? Kdepak: to ulicí kráčel se sklopenou hlavou major Quaresma, drobil krok jako tažný vůl a pod paží si nesl nestydatou kytaru.

Je sice pravda, že byla slušně zabalena do papíru, ale obal její tvary zcela nezastíral. Úcta i vážnost, jichž dosud major Policarpo Quaresma v okolí svého bydliště požíval, ve světle skutečnosti tak pohoršlivé mírně poklesly. Říkalo se, že to s ním jde z kopce, že se pomátl. On však klidně pokračoval ve svých lekcích a nižádný pokles nepozoroval.

Quaresma byl malý hubený chlapík s cvikrem na nose a pohledem ustavičně skloněným k zemi; když ale na něco či na někoho upřel pohled, oči se mu za sklíčky zaleskly tak pronikavě, že to vypadalo, jako by chtěl dotyčné osobě či věci proniknout na dno duše.

Pořád je však míval sklopené, jako by se dával vést špičkou vousu, zdobícího mu bradu. Chodíval v šosatém kabátu, mohl být černý, modrý, šedý nebo proužkový, ale vždycky to byl kabát s šosy, a to muselo být, aby mu na hlavě chyběl vysoký cylindr s úzkou krepkou, zhotovený podle starého stříhu, který dokázal přesně časově určit.

Když přišel onoho dne domů, sestra mu otevřela s otázkou:

„Chceš večeři hned?“

„Ještě ne. Počkej chvíli, dnes přijde na večeři Ricardo.“

„Policarpo, měj přece rozum! Ty, postarší, úctyhodný muž s dobrým postavením, a dáš se do spolku s takovým šumařem, vždyť je to skoro šmíra – to se nehodí!“

Major odložil slunečník – starodávný slunečník s dřevěným držadlem a rukojetí vykládanou perleťovými kosočtverečky – a odpověděl:

„To se ovšem velice mýlíš, sestřičko. Je předsudek domnívat se, že každý, kdo hraje na kytaru, musí být rovnou nekalý živel. *Modinha** je nejčistší výraz brazilské poezie a kytara je pro ni tím nejvhodnějším nástrojem. My jsme tento hudební žánr opustili, ale v Lisabonu jej v minulém století uvedl ve vážnost pater Caldas – a jeho posluchačkami byly šlechtičny! Vychvaluje ho i Angličan tak slovatný jako William Beckford.“

„Jenže to bylo kdysi, kdežto dnes...“

„Co na tom, Adelaido? Důležité je, abychom nenechali vymřít naše tradice, zvyky skutečně národní...“

„Jak myslíš, Policarpo, nechci se s tebou přít, jen si v těch svých umanutostech pokračuj.“

Major se odebral do vedlejší místnosti, jeho sestra zašla do zadní části domu. Quaresma se odstrojil, umyl, převlékl se do domácího a odešel si odpočinout do houpacího křesla v knihovně.

---

* *Modinha* je citově zabarvená píseň brazilského původu vzniklá v polovině 17. století pod patrným vlivem italské opery.

Byl to velký pokoj s okny do postranní ulice, beze zbytku obestavěný železnými regály.

Bylo jich asi deset, každý o čtyřech policích, nepočítaje v to několik menších, na nichž stály svazky většího formátu. Kdo by byl tu velkou sbírku knih pozorně prozkoumal, užasl by nad duchem, který vládl její skladbě. Pokud šlo o krásnou literaturu, byli zde pouze autoři národní nebo tací, kteří byli za národní považováni: Bento Teixeira, autor první brazilské básnické skladby; barokní básník Gregório de Matos, arkadikové Basílio da Gama a Santa Rita Durão, zakladatel národního románu José de Alencar (celý), plodný Macedo, indianstickou poezií proslulý romantik Gonçalves Dias (celý) a mnoho dalších. Mohli jste se vsadit, že v majorových regálech nechybí ani jeden národní či znárodnělý autor, který vstoupil do literatury v osmdesátých letech nebo dřív.

Požehnaně zde bylo i knih o brazilských dějinách: kronikáři Gabriel Soares a Gândavo; dále Rocha Pita, fráter Vicente do Salvador, Armitage, historik a zeměpisec pater Aires de Casal, Pereira da Silva, Handelmann (*Geschichte von Brasilien*), Melo Morais, zakladatel brazilského dějepisectví Capistrano de Abreu, Robert Southey, Varnhagen, nepočítáme-li další, vzácnější či méně proslulé. A pokud jde o cestovatele a průzkumníky, těch tu byla hotová přehlídka! Byli zde Hans Staden, Jean de Léry, Saint-Hilaire, Carl Friedrich Philipp von Martius, princ Maximilian zu Wied-Neuwied, John Mawe, Wilhelm Ludwig von Eschwege, Louis Agassiz, Couto de Magalhães, a to, že se tam vyskytoval i Dar-

win, Louis de Freycinet, Cook, Bougainville a dokonce i slovný kronikář Magalhãesovy cesty Pigafetta, bylo jedině tím, že se všichni posledně jmenovaní cestopisci tu stručněji, tu obšírněji dotkli i Brazílie.

Kromě toho tam byly knihy pomocné: slovníky, příručky, encyklopedie a učebnice, vše v různých řečech.

Z toho je zřejmé, že Quaresmovo zalíbení v obrozenecké poetice Gonçalves de Magalhãese a Porta Alegra nevyvěralo z nenapravitelné neznalosti evropských literárních jazyků; naopak, major uměl obstojně francouzsky, anglicky a německy, a i když těmito jazyky nemluvil, mohl v nich číst a plyně z nich překládat. Důvod bylo třeba hledat ve zvláštním naladění ducha, v silném citu určujícím celý jeho život. Policarpo byl vlastenec. Už v mládí, někdy kolem dvacítky, prostoupila láska k vlasti celou jeho bytost. Nebyla to láska obyčejná, prázdná a mnohomluvná; byl to cit vážný, hluboký a pohlcující. Žádná politická ani služební ctižádost; to, co Quaresma sledoval, či přesněji co sledovalo jeho vlastenectví, bylo úplné poznání Brazílie, jež by mu umožnilo přemýšlet o jejím bohatství a posléze s plnou znalostí věci navrhnout lék na současný stav a z toho vyplývající sled příslušných opatření.

Nevědělo se, kde se vlastně Quaresma narodil, jistě to však nebylo ani v São Paulu, ani v Riu Grande do Sul či v Pará. Mýlil se každý, kdo předpokládal, že dává přednost určitému kraji; Quaresma byl především Brazilec. Nechoval náklonnost k té ani oné části své země, takže jeho srdce netlouklo ani pouze pro jižní pampy se stády dobytka, ani pro sãopaulskou kávu či pro zlato a dia-

manty z Minas Gerais, netlouklo pro krásu Guanabarské zátoky ani výšku vodopádu Paula Afonsa, pro tvůrčí vzlet Gonçalvesa Diase ani pro zápal generála Andrada Nevese – nýbrž pro všechno tohle dohromady, prolnuté a spojené pod praporem se souhvězdím Jižního kříže.

Už v osmnácti letech se chtěl stát vojákem, ale zdravotní komise ho seznala služby neschopným. Mrzelo ho to, trápil se, avšak vlast z toho nevinil. Vláda byla liberální, z něho se stal konzervavec a více než kdy jindy miloval „zemi, která ho zrodila“. Když mu znemožnili rozvinout své schopnosti se zlatými knoflíky na prsou, našel si zaměstnání ve státní správě a z jejích nejrůznějších odborů si vyvolil odbor vojenský.

Tam se cítil doma. Mezi vojáky, děly, veterány, listinami pod kilogramovými nánosy prachu, mezi názvy pušek a odbornými dělostřeleckými termíny vdechoval denně onu vůni války, chrabrosti, vítězoslávy, která je v jádru vůní vlasti.

Když nebyl v úřadě, studoval, předmětem jeho studia ovšem vždy byla otčina a její přírodní bohatství, dějiny, zeměpis, literatura a politika. Quaresma znal všechny druhy nerostů, rostlin i zvířat, které se v Brazílii vyskytovaly; znal cenu zlata a diamantů vyvážených z Minas Gerais, věděl vše o válce s Holanďany a o bitvách s Paraguayí, znal prameny i tok všech řek. S úpěnlivou vášnivostí obhajoval vznešené prvenství Amazonky před všemi ostatními řekami světa. Neváhal kvůli tomu zkrátit o několik kilometrů tok Nilu, a právě tomuto rivalovi „své“ řeky nemohl přijít na jméno. Běda tomu, kdo se před ním o Nilu zmínil! Jakmile přišla řeč na délku Amazonky

ve srovnání s Nilem, tu se obvykle klidný a jemný major rozčilil tak, že zapomínal na vychování.

Byl tomu již rok, co se věnoval studiu tupí-guaraní. Dříve než „jitřenka svými růžovými prsty uvolnila cestu zlatému slunečnímu vozu“, zabýval se každé ráno až do snídaně Montoyovým *Uměním řeči a slovníkem jazyka guaranijského, či přesněji tupijského* a s vášnivou vytrvalostí studoval řeč domorodců. Když se v úřadě subalterní úředníci a písaři o jeho studiu starého indiánského jazyka dověděli, začali mu kdoví proč přezdívat Ubiražara. Jednou se písař Azevedo při zapisování presence v roztržitosti nepodíval, kdo mu stojí za zády, a trochu drze poznamenal: „Už sis všiml, že Ubiražara má dnes zpoždění?“

V arzenále si Quaresmy vážili: jeho věk i vědomosti, skromnost i počestný život získávaly mu u všech úctu. I když vycítil, že přezdívka patří jemu, neztratil důstojnost a nesnížil se k nadávání ani urážkám. Napřímil se, posunul si cvikr a s pozdviženým ukazováčkem řekl:

„Pane Azevedo, nebuďte lehkovážný. Neračte zesměšňovat ty, kdo v tichosti pracují pro velikost a příští rozkvět vlasti.“

V ten den toho major příliš nenamluvil. Když se úředníci o přestávce zvedli od stolků a šli na kávu, míval ve zvyku předávat svým druhům výtěžky svých studií a vykládal jim o objevech, jež ve své pracovně učinil ve věci národního bohatství. Jednou to byla ropa, o níž se kdesi dočetl, že byla objevena v Bahii; podruhé to byl nový druh kaučukovníku, rostoucí na řece Pardo v Mato Grossu; jindy jim zase vykládal o nějakém vědci či vě-

hlasném učenci, jehož prababička byla Brazilka. A když nemohl přijít s žádným objevem, pouštěl se do zeměpisu, vyprávěl o říčních tocích, vypočítával, po kolik kilometrů jsou splavné, a upozorňoval na nepatrné úpravy, které by umožnily, aby se po nich lodě plavily od ústí až k pramenům. Řeky miloval nade všecko; hory ho nezajímaly. Snad jen když byly nízké...

Kolegové mu uctivě naslouchali a nikdo, leda zmíněný Azevedo, by se mu byl do očí neodvážil něco namítnout, zavtipkovat nebo utrousit nějakou poznámku. Když se k nim však obrátil zády, mstili se za přestálou nudu a posmívali se mu: „Tenhle Quaresma! Takový otrava! Myslí si, že jsme školáci... Kat aby ho spral! Neumí mluvit o ničem jiném.“

Takto trávil Quaresma polovinu svého života v úřadě, kde ho nechápali, a druhou polovinu doma, kde mu nerozuměli zrovna tak. Toho dne, co ho nazvali Ubiražarou, zůstal Quaresma odměřený a zamlklý a promluvil, až když si v umývárně, sousedící s úřadovnou, myli před odchodem ruce a kdosi s povzdechem prohodil: „Ach Bože, kdy já se jen budu moci vypravit do Evropy!“ Tu se major neovládl, pozvedl zrak, postrčil si cvikr a řekl přátelsky, ale důrazně: „Nevděčníku! Máš tak krásnou a bohatou zemi, a chceš jezdit jinam! To já, budu-li jednou moci, procestuji křížem krážem tu svou!“

Ten druhý namítl, že v téhle zemi je leda zimnice a komáři; major mu to vyvracel statistikami a obšírně dokazoval, že v povodí Amazonky panuje jedno z nejlepších ovzduší na celé zeměkouli. Pomlouvají je leda neřestníci, kteří si tam uhnali nějakou nemoc...

Takový byl tedy major Policarpo Quaresma, který se ve čtyři patnáct odpoledne právě vrátil domů, na minutu přesně jako každý den s výjimkou nedělí, dochvilný jako východ nějaké hvězdy nebo zatmění.

Jinak to byl člověk jako všichni ostatní, nepočítáme-li ty, kteří touží po politické kariéře nebo po bohatství, protože po těch Quaresma netoužil sebeméně.

Jak tak major v očekávání návštěvy seděl v houpacím křesle uprostřed knihovny, otevřel knihu a začal číst. Byl to starý Rocha Pita, exaltovaný a květnatý Rocha Pita *Dějin portugalské Ameriky*. Quaresma právě četl ono slavné souvětí: „V žádném jiném kraji není oblohy tak jasné, aniž se kde jitřenka zjevuje s větší krásou; na jiné polokouli nemají sluneční paprsky třpytu zlatavějšího...“ ale nedočel do konce. Někdo zaklepal na dveře. Šel osobně otevřít.

„Zpozdl jsem se, pane majore?“ otázal se návštěvník.

„Ale ne. Jdeš zrovna včas.“

Do domu majora Quaresmy právě vstoupil pan Ricardo Coração dos Outros, muž proslavený krásným přednesem modinhy a stejně krásnou hrou na kytaru. Zpočátku se jeho věhlas omezoval jen na menší předměstí, kde na „dýcháncích“ vystupoval s kytarou tak jako Paganini na vévodských slavnostech s houslemi; zakrátko se však jeho pověst rozšířila po všech předměstích, rostla a upevňovala se, až ho všichni považovali za svého. Nemyslete si však, že Ricardo byl jen tak ledajaký lidový zpěvák, nějaký šumař. To ne; Ricardo Coração dos Outros byl umělec, který docházel i do nejlepších rodin z takových předměstí, jako byly Méier,

Piedade či Riachuelo, a ty si to ještě pokládaly za čest. Téměř každého večera byl někam pozván. Ať to bylo u poručíka Marquese, doktora Bulhõese nebo u pana Castra, vždycky byla jeho přítomnost naléhavě žádána a náležitě oceňována. Doktor Bulhões dokonce k Ricardovi choval zvláštní obdiv, úplně o něm bážil, a když tento trubadúr zpíval, byl doktor Bulhões u vytržení. „Mám zpěv nesmírně rád,“ prohlásil jednou ve vlaku, „ale jen dva lidé mě naplňují uspokojením – Francesco Tamagno a Ricardo.“ Doktor měl v předměstích dobré jméno, nikoli však jako lékař, protože nepředepisoval ani ricinový olej, nýbrž jako odborník v telegrafním zákonodárství, byl totiž sekčním šéfem na ministerstvu telegrafů.

A tak se Ricardo Coração dos Outros těšil všeobecné úctě předměstské honorace. Honorace je to velmi zvláštní, je totiž honorací pouze na předměstích. Skládá se obvykle ze státních zaměstnanců, drobných obchodníků, lékařů s malou klientelou, důstojníků různých složek; je to zkrátka smetánka, která se předvádí na výmolnatých ulicích těchto odlehlých končin stejně jako na slavnostech a plesech, a to s nasazením větším než měšťané v zpanštělém Petrópolisu a Botafogu. Kde jinde než tam se na plese, oslavě či na ulici stane, že by si při pohledu na člověka nevalného zevnějšku někdo z jejich příslušníků dotyčného pomalu změřil od hlavy k patě, jako by chtěl říci: zastav se u nás, dám ti hrnek polívky. Pýchou předměstské aristokracie je totiž to, že má denně oběd i večeři, hojně fazolí, hojně sušeného masa i hojně všeho, co se vejde do jednoho hrnce – a to

je podle její mínky úhelný kámen vznešenosti, úrovně i vybraných mravů.

Jakmile však tihle lidičkové opustí svá předměstí a ocitnou se v honosné Auditorově ulici, v divadle nebo na slavnosti ve středu města, menší se, pohasínají, dokonce i jejich ženy a dcery pozbývají krásy, již téměř denně oslňují pohledné kavalíry na nekonečných bálech, které se den co den konají někde v okolí.

Ricardo byl zprvu básníkem a zpěvákem této prazvláštní aristokracie, teď ale překročil hranice předměstí a vstoupil do samého města. Jeho pověst pronikla už do São Cristóvão, a brzy (jak doufal) ho pozvou i do Botafoga, protože už se o něm psalo v novinách, kde probírali dosah jeho díla a básnického stylu...

Co však pohledával v domě muže s tužbami tak vysokými a zvyky tak přísnými? Není to těžké uhodnout. Jistě majorovi nepřišel pomáhat ve studiu geologie, básnického umění, mineralogie ani brazilských dějin.

Jak sousedé správně předpokládali, Coração dos Outros sem chodil učit majora zpívat modinhy a hrát na kytaru. Pro nic jiného, tak je to prosté.

V souhlase se svou úhlavní vášní přemýšlel Quaresma už drahý čas o tom, co je vlastně hudebně-poetickým výrazem vystihujícím národní duši. Pátral u dějepisců, kronikářů i filosofů a dospěl k poznání, že je to právě modinha zpívaná za doprovodu kytary. Když si tím byl jist, bez váhání se rozhodl, že si hru na tento ryze brazilský nástroj osvojí a do tajů modinhy pronikne. Jakmile měl v tomhle jasno, stačilo zjistit, který interpret a zpěvák je ve městě nejlepší, aby u něho mohl brát hodiny.

Šlo mu o to, modinhu ovládnout a vytěžit z ní mocnou sílu původního umění.

Ricardo právě přišel na smlouvenou hodinu, protože ho však jeho žák mimořádně pozval na večeři, dostavil se známý pěvec do podsekretářova domu s předstihem.

„Už umíte zahrát *dis*, majore?“ zeptal se Ricardo, hned jak se usadil.

„Už ano.“

„Tak uvidíme.“

Jen to dořekl, chtěl vytáhnout z pouzdra svou posvátnou kytaru; nebylo však kdy. Už tu byla Quaresmova sestra paní Adelaide a zvala je ke stolu. Ať si pospíší, polévka jim chladne na stole!

„Musíte nám, pane Ricardo, odpustit naši obyčejnou večeři,“ omlouvala se stará paní. „Chtěla jsem vám připravit kuře s *petit-pois*, ale Policarpo nedovolil. *Petit-pois* je prý cizí příkrm a mám ho nahradit kajanem. Kdo to kdy slyšel, kuře s kajanem?“

Coração dos Outros poznamenal, že to jistě bude dobré, aspoň je to něco nového a to nikdy neškodí vyzkoušet.

„Váš přítel je, pane Ricardo, posedlý vším národním, a člověk aby potom jedl kdeco!“

„Ale kdepak, Adelaido, to jen ty máš k tomu nechut! Naše země, obdařená všemi podnebími světa, je schopna poskytnout vše i tomu nejnáročnějším žaludku. To jen ty na tom pořád hledáš mouchy.“

„Dám ti příklad: máslo žlukne, než se naděješ.“

„To proto, že je z mléka; kdyby bylo jako to cizí vyrobeno z odpadových tuků, snad by se nekazilo... Tak to vidíš, Ricardo! Odmítají všecko zdejší...“

„Tak už to chodí,“ přitakal Ricardo.

„Ale je to chyba... Nepodporují národní průmysl... U mne je to jinak: nekoupím nic cizího, když je k dostání naše. Oblékám se do našich látek, nosím naši obuv a tak dále.“

Usedli ke stolu. Quaresma vzal malou křišťálovou karafu a nalil dva pohárky třtinové kořalky.

„Ta je taky součástí národního programu,“ poznamenala sestra s úsměvem.

„Zajisté, a je to výborný aperitiv. Ty jejich vermuty jsou šunt! Tohle je však dobrý, čistý líc z cukrové třtiny, a ne z brambor nebo z kukuřice...“

Ricardo vzal jemně a s patřičnou úctou kalíšek, pozvedl jej ke rtům a plným douškem se napil národního moku.

„Tak co, je to dobré?“ dotazoval se major.

„Skvělé,“ přisvědčil Ricardo s pomlasknutím.

„Je z Angry. A uvidíš, jak báječné máme víno z Ria Grande do Sul... Kam se hrabe burgundské! Nebo bordeaux! U nás na jihu máme mnohem lepší...“

Večeře se nesla v tomto tónu. Quaresma vychvaloval národní výrobky: sádlo, slaninu a rýži; sestra vznášela drobné námítky a Ricardo říkal: „Ano, zajisté, bezpochyby“ - a přitom koulel malýma očkama, vraštil nízké čelo, mizící pod hrubými vlasy, a usilovně se snažil, aby jeho drobný, tvrdý obličej vypadal příjemně a spokojeně.

Po večeři se šli podívat do zahrady. Byla nádherná; nerostla v ní jediná květina... Za květiny se totiž rozhodně nedalo považovat pár ubohých balzamínek, mečíků, smutečních podvalů, melancholických manak

ani jiné krásné exempláře našich polí a luk. Jako vůbec ve všem, počínal si major i v zahradničení zásadně vlastenecky. Žádné růže, chryzantémy ani magnólie – takové exotické květiny! Naše země má přece květenu mnohem krásnější, výraznější, voňavější – jako tu, co tady pěstoval.

Ricardo souhlasil i v tomto bodě, a když se pomalu začal snášet soumrak – zvolna a zlehýnka, jako by se slunce opouštějící zemi dlouze a tesklivě loučilo a svlažovalo vše kolem tklivou poezií –, odešli spolu do pokoje.

Sotva rozžehli petrolejku, vzal učitel do ruky nástroj, přitáhl kolíčky, přebral stupnici a přitom se nad kytarou skláněl, jako by ji chtěl políbit. Zahrál zkusmo několik akordů a obrátil se k žákovi, který už měl nástroj připraven:

„Tak začneme. Zkuste stupnici, pane majore.“

Quaresma si připravil prsty a vyladil kytaru, v jeho výkonu však nebyla ani jistota, ani zručnost jeho učitele.

„Podívejte se, pane majore, takhle.“

A ukazoval, jak má nástroj správně sedět mezi klínem a nataženou levou rukou, zlehka přidržován pravicí; a hned dodal:

„Kytara je nástroj vášně, pane majore. Potřebuje srdce, aby promluvila... Musíte ji sevřít, ale sevřít jemně a s láskou, jako milenku, jako snoubenku, jen tak vypoví, co cítíme...“

Jakmile měl Ricardo v ruce kytaru, celý rozechvělý láskou k opovrhovanému nástroji rozvázal a byl samý žert.

Lecke trvala asi padesát minut. Major byl už unavený a prosil učitele, aby něco zazpíval. O něco takového

ho Quaresma požádal poprvé, a ačkoli to Ricardovi lichotilo, profesionální ješitnost mu velela se zdráhat.

„Ale kde, nemám nic nového, žádnou svou skladbu.“

Paní Adelaide žadonila:

„Tak zazpívejte nějakou cizí.“

„Co vás nemá, milostpaní! Zpívám jen to, co složím sám. Znáte Olava Bilaca? Chtěl mi napsat modinhu, ale já jsem to nepřijal; nerozumíte kytáře, pane Bilac! Nejde o to napsat pár dobrých veršů, které povědí něco pěkného; základ je najít slova, jakých si kytara žádá. Tak třeba: kdybych byl v *Nožce* – to je jedna má píseň – řekl, jak jsem původně chtěl: „tvá nožka je lístek je-tele“, nebylo by se to hodilo ke kytáře. Jen si to poslechněte.“

A začal hlubokým hlasem v doprovodu kytary: „Tvá - nož-ka - je - lís-tek - je-te-le.“

„Slyšíte,“ pokračoval, „jak se to nehodí? A teď dávejte pozor: ‚Tvá - nož-ka - je - rů-že - vo-ň-a-vá.‘ To je něco jiného, nemyslíte?“

„To bych řekla,“ souhlasila Quaresmova sestra.

„Tak zazpívejte tuhle,“ vybídl ho major.

„Ne,“ namítl Ricardo. „Ta je už stará, zazpívám raději *Slib*, znáte ho?“

„Ne,“ odpověděli svorně oba sourozenci.

„To mi neříkejte, vždyť je to modinha známá jako Raimundovy *Holubice*.“

„Tak už zpívejte, pane Ricardo,“ prosila paní Adelaide.

Ricardo Coração dos Outros konečně znovu naladil kytaru a spustil slabým hlasem:

*Při všem, co je mi svaté, přísahám,
že vzplaneš ke mně láskou...*

„Slyšíte,“ poznamenal při jedné pauze, „to jsou obrazy, to jsou panečku obrazy.“

A pokračoval. Okna byla otevřená. Na chodníku se začali srocovat hoši i dívky, přicházející si poslechnout mistra pěvce. Jakmile Coração dos Outros zjistil zájem z ulice, zjemnil přednes a nasadil divočejší výraz, o němž předpokládal, že vyjadřuje něhu a nadšení; a ledva dozpíval, zazněl zvenčí potlesk a do domu vešla jakási dívka, hledající paní Adelaidu.

„Posaď se, Ismênie,“ řekla Quaresmova sestra.

„Dlouho se nezdržím.“

Ricardo se na židli napřímil, zadíval se na dívku a pokračoval ve výkladu o modině. Paní Adelaide využila chvíle přestávky, aby se děvčete zeptala:

„Tak kdypak bude svatba?“

Tu otázku jí kladli pořád. Sklonila napravo smutnou hlavinku, ověncenou překrásnými kaštanovými vlasy se zlatavými tóny, a odpověděla:

„Ještě nevím... Cavalcanti koncem roku dostuduje, a pak určíme datum.“

Řekla to zvolna, s pozoruhodnou loudavostí.

Dívka, dcera generála ze sousedství, nebyla ošklivá. Působila dokonce velmi mile, neboť její nevýrazné drobné rysy obestíral nádech dobroty.

Zasnoubena byla již léta; ženich, jistý Cavalcanti, studoval na dentistu, ale dvouletý kurz si protáhl na čtyři roky, a Ismêinii nezbývalo než na známou otázku: „Kdy

bude svatba?“ odpovídat: „Nevím... Cavalcanti napřesrok dostuduje, a...“

V hloubi duše se tím neznepokojovala. V životě pro ni bylo důležité jen jedno: provdat se; ale nijak na to nespěchala, nic v ní po tom netoužilo. Ženicha už lapila, ostatní bylo otázkou času...

Když paní Adelaidě odpověděla, vysvětlila, co ji k nim přivádí.

Přišla otcovým jménem pozvat Ricarda Coração dos Outros, aby k nim zašel něco zazpívat.

„Tatínek má modinhy moc rád,“ řekla slečna Ismênia. „Pochází ze Severu, a to víte, paní Adelaido, lidé ze Severu mají pro modinhu slabost. Pojděte prosím k nám.“

A šli.